

GRZEGORZ DOLATA

Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego

e-mail: zbspec@univ.rzeszow.pl

Kolekcje archiwalne poetów emigracyjnych w Pracowni Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego

Pracownia Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego w 2010 r. rozpoczęła gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i udostępnianie archiwaliów polskich poetów emigracyjnych. Archiwa te tworzą zasoby Pracowni Badań i Dokumentacji Kultury Literackiej, która powstała z inicjatywy dr hab. prof. UR Jolanty Pasterskiej (Instytut Filologii Polskiej UR) i usytuowana została w Bibliotece UR, w Pracowni Zbiorów Specjalnych.

Pierwszym zbiorem, który został zdeponowany w Pracowni Zbiorów Specjalnych było archiwum mieszkającego w Kanadzie prof. Floriana Śmieji, znanego poety, tłumacza, badacza literatury hiszpańskiej. Powyższe archiwum najpierw zostało przekazane w grudniu 2009 r. do Pracowni Badań i Dokumentacji Kultury Literackiej za pośrednictwem Konsula Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Toronto, pana Marka Ciesielczuka, a następnie w maju 2010 r. trafiło do Pracowni Zbiorów Specjalnych BUR.

W skład tego archiwum wszedł bogaty zbiór książek autorstwa Floriana Śmieji oraz innych autorów, spośród których wiele opatrzonych zostało interesującymi dedykacjami m. in. Czesława Miłosza, Wacława Iwaniuka, Józefa Bujnowskiego, Bolesława Taborskiego. Oprócz książek Profesor Florian Śmieja przekazał wiele tytułów czasopism, gdzie do najważniejszych zaliczyć można kompletne roczniki „Kontynentów”, publikacje paryskiego Instytutu Literackiego, Oficyny Poetów i Malarzy, numery „Merkurium”, „Oficyny Poetów”, „Pamiętnika Literackiego” (londyńskiego). Poza publikacjami zwartymi, w skład otrzymanego daru weszły również materiały archiwalne w formie rękopisów, maszynopisów, wycinków prasowych oraz dokumentów biograficznych.

Na przełomie 2010 i 2011 r. wszystkie archiwalia opracowano, uporządkowano i skatalogowano. Część archiwum składającą się z dokumentów podzielono na następujące części:

1. Dokumentacja biograficzna Floriana Śmieji: dokumenty osobiste, zdjęcia, dyplomy, biogramy, bibliografie publikacji, zaproszenia na spotkania, dokumenty różne, zdjęcia.
2. Dokumentacja osobowa (dokumenty różne).
3. Rękopisy utworów Floriana Śmieji: wiersze, artykuły, reportaże, przekłady.
4. Notatki odręczne.
5. Rękopisy – varia.
6. Korespondencja Floriana Śmieji: osobowa, internetowa, z urzędami i instytucjami publicznymi, z instytucjami naukowymi, z instytucjami wydawniczymi, z czasopismami, korespondencja w językach obcych, varia.

7. Maszynopisy Floriana Śmieji: utworów, przekładów, artykułów naukowych, tekstów (artykuły, reportaże, recenzje, wywiady, varia).
8. Dokumenty luźne: wycinki luźne prasowe, wycinki luźne artykułów naukowych.

Spośród wymienionych materiałów na szczególną uwagę zasługuje korespondencja. Niezwykle interesująca jest ta prowadzona z Jerzym Giedroyciem, paryską „Kulturą”, Wojciechem Gniatczyńskim, Arturem Międzyrzeckim, Mirosławem Supruniukiem, Markiem Pytaszem, Krystyną i Czesławem Bednarczykami, Bogdanem Czaykowskim, Piotrem Guzym. Ponadto cenne są listy Józefa Bujnowskiego, Adama Czerniawskiego, Benedykta Heydenkorna czy Mieczysława Grydzewskiego. Bardzo ważne miejsce zajmują również listy Floriana Śmieji do Czesława Miłosza czy Juliana Przybosia, a także korespondencja z uniwersytetami na przykład w Toronto, Ottawie oraz redakcjami pism (np. „Związkowiec”, „Twórczość”, „Pamiętnik Literacki”).

Bardzo ważne miejsce w archiwum Profesora zajmują także reportaże z podróży do Polski, Hiszpanii, Portugalii, Anglii, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Meksyku i Kuby. Tworzą je następujące cykle: Odwiedziny Wuja Sama, Z podróży po Ontario, Kartki ze Starego Świata, Tydzień na Kubie. W archiwum znajdujemy też, ze względu na profesję Profesora, przekłady z klasyki literatury hiszpańskiej.

Wśród materiałów archiwalnych znajdują się także dokumenty biograficzne takie jak: odpis umowy służby w wojsku stałym, wydany przez Polski Korpus Przysposobienia, stwierdzenie przeniesienia do rezerwy wydane przez Polski Korpus Przysposobienia i Rozmieszczenia z października 1947 r., świadectwo pracy wydane przez University of London z 28 sierpnia 1953 r. Zbiór dokumentów biograficznych uzupełniają liczne fotografie Floriana Śmieji, rodziny poety, a także innych znanych twórców emigracyjnych.

Uroczyste otwarcie Archiwum Profesora Floriana Śmieji w Pracowni Zbiorów Specjalnych nastąpiło w maju 2011 r. Aktu otwarcia dokonał darczyńca Florian Śmieja wraz z JM Rektorem Uniwersytetu Rzeszowskiego prof. dr hab. Stanisławem Uliaszem. Uroczystemu otwarciu Archiwum towarzyszył wernisaż prezentacji „Powikłane ścieżki. Biografia Floriana Śmieji – żołnierza – emigranta – poety – tłumacza – wykładowcy”, której autorką była mgr Nina Cieślik.

Kolejnym zbiorem znajdującym się w Pracowni Zbiorów Specjalnych jest archiwum nieżyjącego Jana Darowskiego, poety eseisty, tłumacza, który większość swojego życia spędził na emigracji w Anglii. Wspomniane archiwum zostało przekazane przez wdowę Barbarę Darowską w listopadzie 2010 r. do Pracowni Badań Dokumentacji i Kultury Literackiej dzięki staraniom dr Jana Wolskiego oraz JM. Rektora UR prof. dr hab. Stanisława Uliasa, a w lutym 2011 r. zostało zdeponowane w Pracowni Zbiorów Specjalnych BUR. Archiwum Jana Darowskiego zawiera bogaty zbiór książek, z których wiele jest opatrzonych dedykacjami m. in. Floriana Śmieji, Bogdana Czaykowskiego, Zbigniewa Herberta, Józefa Garlińskiego, Adama Czerniawskiego. W skład archiwum wchodzi też egzemplarze czasopism, map, grafiki, albumy i kasety VHS. Ponadto w archiwum są dokumenty i korespondencja archiwalna. W tej grupie materiałów znajduje się przede wszystkim liczna korespondencja z osobami prywatnymi, takimi jak: Krystyna i Czesław Bednarczykowie,

Bogdan Czaykowski, Adam Czerniawski, Jerzy Giedroyc, Zbigniew Herbert, Florian Śmieja oraz z instytucjami, przykładowo listy ze Związkiem Pisarzy Polskich na Obczyźnie, Fundacją imienia Kościelskich. Całość archiwaliów uzupełniają dokumenty biograficzne, wśród których znajduje się: świadectwo ukończenia szkoły podstawowej w 1941 r., świadectwo ukończenia Liceum Graficznego w Katowicach w 1944 r., karta członkowska w Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie oraz zaproszenia i zdjęcia.

Po skatalogowaniu powyższe materiały zostały podzielone na następujące części:

1. Korespondencja osobowa.
2. Korespondencja. Varia.
3. Korespondencja z instytucjami.
4. Notatniki Jana Darowskiego.
5. Rękopisy utworów.
6. Maszynopisy utworów Jana Darowskiego: wiersze, aforyzmy, eseje.
7. Rękopisy i maszynopisy rozmowy Rajmunda Kalickiego z Janem Darowskim.
8. Rękopisy przekładów Jana Darowskiego.
9. Maszynopisy przekładów Jana Darowskiego.
10. Wycinki opublikowanych artykułów, wierszy i przekładów Jana Darowskiego.
11. Rękopisy, maszynopisy statystyki języków.
12. Wycinki luźne prasowe i inne. Varia.
13. Rękopisy i maszynopisy powieści „Unsere” Jana Darowskiego.
14. Projekt graficzny okładki tomu wierszy „Niespodziewane żywoty” Jana Darowskiego.
15. Dokumentacja biograficzna Jana Darowskiego.
16. Rękopisy. Varia

Po opracowaniu książek, czasopism i pozostałych materiałów, w listopadzie 2011 r. archiwum zostało uroczystie otwarte przez JM Rektora prof. dr hab. Stanisława Uliaszę, w obecności żony Jana Darowskiego Barbary, ich syna Michała, a także wielu innych gości.

Zgromadzone w Pracowni Zbiorów Specjalnych archiwum, w listopadzie 2012 r. zostały wzbogacone o archiwum Profesora Andrzeja Buszy, poety, pisarza, tłumacza i badacza literatury angielskiej z Kanady. Przekazał on symbolicznie, w obecności Prorektora ds. Rozwoju dr hab. inż. prof. UR Czesława Puchalskiego, pracowników Biblioteki UR oraz Instytutu Filologii Polskiej, wybrane, gromadzone przez wiele lat materiały dokumentujące życie literackie i kulturalne na emigracji. Dotychczas prof. Andrzej Busza ofiarował kilka książek, a podczas uroczystego otwarcia archiwum kilka następnych cennych pozycji ze swych zbiorów jak np. oryginał pierwszego tomu niepublikowanego *Pamiętnika* Wita Tarnawskiego z roku 1904/05. W przekazanym archiwum, znajdują się m. in. korespondencje z pisarzami, 12 tomów pamiętnika Wita Tarnawskiego z lat 1905-1978, *Conradiana*, maszynopisy i rękopisy własne oraz Bogdana Czaykowskiego. W najbliższym czasie do zbiorów zostaną przekazane również utwory prozatorskie i unikatowe, limitowane tomiki poezji polskiej i angielskiej.

Przekazywanie swoich zbiorów archiwalnych do Pracowni rozpoczął również w roku 2012, mieszkający w Stanach Zjednoczonych, znany reżyser teatralny, scenarzysta, pisarz

i tłumacz Kazimierz Braun. Obecnie do Zbiorów Specjalnych trafiła pierwsza część jego materiałów w formie dyskietek i płyt CD. Wszystkie dokumenty zostały przekopiowane i zarchiwizowane na serwerze Biblioteki UR.

W otrzymanym archiwum Kazimierza Brauna znajdują się następujące materiały:

1. Adaptacje.
2. Opracowania.
3. Wywiady.
4. Artykuły.
5. Referaty.
6. Książki.
7. Zdjęcia.
8. Varia.

Zgromadzone w Pracowni Zbiorów Specjalnych książki, czasopisma oraz pozostałe materiały archiwalne poetów emigracyjnych bardzo wzbogaciły zbiory Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego. Korzystać z nich mogą wszyscy czytelnicy Biblioteki, a w szczególności badacze literatury, kultury, historii i socjologii, dla których powyższe zbiory stanowią wysoką wartość jako źródła badawcze. Poprzez dostępność w Bibliotece Uniwersyteckiej są wykorzystywane do pisania prac licencjackich, magisterskich, doktorskich a także artykułów naukowych.

